

**МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНКИ
В РЕЛІГІЙНОМУ МЕДІАТЕКСТІ**

doi: 10.12958/2227-2631-2021-1-43-67-76

Тетяна Жила,

*кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2647-6109>*

Релігійний дискурс в останні десятиліття належить до продуктивних напрямів лінгвістичних досліджень. Мовознавці вивчають жанрові різновиди релігійного дискурсу, прагматику мовних одиниць у релігійному тексті, спостерігається активізація опису релігійного дискурсу на матеріалі медіатекстів.

Матеріалом дослідження в цій статті стали тексти друкованих та електронних українських християнських релігійних ЗМІ.

Оцінку кваліфікують як інтенційну текстотвірну категорію публіцистичного тексту, вважаючи її дискурсивною домінантою, складником лінгвістики переконання. Для дослідження релігійного тексту важливим є вибір об'єкта оцінки. У текстах релігійних ЗМІ оцінці передусім підпадають щирість і глибина віри, відповідність світоглядних переконань релігійним уявленням, вчинки людини, особи, з-поміж яких сучасники читачів, або святі, які уславили себе подвигами в ім'я християнської віри, а також явища, пов'язані з політичним життям.

Мовна презентація оцінки в аналізованих текстах відбувається шляхом використання засобів різних рівнів мови. Передусім автори публікацій у релігійних ЗМІ виражають оцінку за допомогою лексичних засобів, значну продуктивність у реалізації оцінного значення виявляють прикметники. Досліджувані тексти засвідчують використання фразеологічного ресурсу мови для вираження оцінки.

Спостерігаємо, що поширеним засобом вираження оцінки діям і вчинкам людини є конструкції, за допомогою яких автори публікацій спонукають до певних дій, схвалюють вчинок, що є свідченням позитивної оцінки, або ж засуджують певні дії, висловлюють заборону, пересторогу, що є відповідно засобом вираження негативної оцінки.

Оцінка в текстах релігійних ЗМІ є мовним засобом вираження прагматичної орієнтації на формування християнських моральних якостей.

Ключові слова: категорія оцінки, медіадискурс, мовні засоби вираження оцінки, релігійний дискурс, релігійні медіа.

Religious discourse in recent decades belongs to the productive approaches of linguistic researches. Linguists study the genre varieties

of a religious discourse, the pragmatics of language units in a religious text, there is an intensification of the description of religious discourse on the material of media texts.

The research material in this article was the texts of printed and electronic Ukrainian Christian religious media.

Evaluation is qualified as an intentional text-forming category of a journalistic text, a discursive dominant, a component of the linguistics of persuasion. The choice of the object of evaluation is important for the study of a religious text. In the texts of the religious media, the evaluation primarily includes sincerity and depth of faith, the conformity of worldviews to religious beliefs, actions of a person, an individual, including contemporaries of readers, or saints who have made a name for themselves in the name of the Christian faith as well as events related to political life.

The linguistic presentation of the evaluation in the studied texts takes place by using the means of different levels of the language. First of all, the authors of publications in the religious media express evaluation by lexical means, adjectives show significant productivity in the implementation of evaluation value. The studied texts testify to the use of the phraseological resource of the language to express evaluation.

We observe that a common means of expressing evaluation of human actions and deeds are constructions by which the authors of publications encourage certain actions, approve of an act that is evidence of a positive evaluation, or condemn certain actions, express prohibition, caution, which is a means of expressing negative evaluation.

Evaluation in the texts of religious media is a linguistic means of expressing a pragmatic orientation towards the formation of Christian moral qualities.

Key words: category of evaluation, linguistic means of evaluation expression, media discourse, religious media, religious discourse.

Вступ. Релігійний дискурс в останні десятиліття належить до продуктивних напрямів лінгвістичних досліджень. Мовознавці окреслюють його специфіку (Карасик, 2000), вивчають його жанрові різновиди (Петришина, 2019), прагматику мовних одиниць на матеріалі релігійних текстів (Зелінська, 2019, 2020), фразеологію релігійного дискурсу (Денисюк, 2012, 2018). Спостерігаємо активізацію опису релігійного дискурсу на матеріалі медіатекстів. Сучасна релігійна преса України стала предметом наукових зацікавлень І. Скленера. Автор у дисертації представив власну типологію релігійної преси, визначив її сучасні типи; проаналізував тематичні блоки релігійних газет, журналів, альманахів; виокремив домінуючі ідейно-тематичні напрями (Скленар, 2008). О. Левко досліджував засоби мовленнєвого впливу в українському релігійному медіадискурсі, проаналізував маніпулятивні прийоми в медійних текстах міжконфесійної тематики й виявив тенденційність висвітлення міжцерковних відносин у релігійних ЗМІ (Левко, 2018),

вивчав функції прецедентних одиниць у сучасному релігійному медіадискурсі та їхній маніпулятивний вплив на адресата комунікації (Левко, 2020). М. Петрушкевич класифікувала підходи до розуміння масової комунікації та досліджувала специфіку медіакультури, у річищі якої формуються сучасні релігійні мас-медіа, котрі творять зовнішній вигляд релігійної комунікації, адаптують релігійний дискурс до сучасних темпів передачі та сприйняття інформації релігійної комунікації в контексті масової культури (Петрушкевич, 2017). Ю. Мусієнко визначає завдання релігійної преси, з-поміж яких указує на такі: переконання читачів у догмах і засадах християнської віри (відповідно до богословського вчення конкретної Церкви), інформування вірян про релігійно-церковні події та формування ставлення до суспільно-політичних, культурологічних, моральних тем з позиції релігійного вчення конкретної Церкви (Мусієнко, 2017, с. 135).

Матеріалом дослідження в цій статті стали тексти друкованих та електронних українських християнських релігійних ЗМІ: газета «Волинські єпархіальні відомості», журнал «Місіонар», інтернет-видання «Кредо», публікації, вміщені на сайті Синоду єпископів Української Греко-Католицької Церкви.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена потребою вивчення оцінки в комунікативно-прагматичному аспекті. **Завдання**, які окреслюємо в цій статті, пов'язані з виявленням особливостей мовної реалізації оцінки в текстах релігійних ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи медійні тексти, які презентовані й релігійними текстами, дослідники акцентують на тому, що «у публіцистиці засобом ствердження базових ідеологем є оцінка. За її допомогою формується певна аксіологічна модель суспільства, яка закріплює в масовій свідомості політичні, ідеологічні, морально-етичні та інші універсальні та етноспецифічні цінності» (Шатілова, 2017, с. 75). О. Шатілова зауважує, що «будь-який персуазивний тип дискурсу (дискурс впливу) не є нейтральним. Такий тип дискурсу завжди оцінно заряджений. Саме оцінка є інтенційною текстотвірною категорією публіцистичного тексту, дискурсивною домінантою, складником лінгвістики переконання» (Шатілова, 2016, с. 48).

У зв'язку з порушеною проблемою зазначимо, що в лінгвістиці досі не ustalився єдиний підхід до з'ясування природи оцінки, унаслідок чого існує багато її визначень. За Н. Арутюновою, оцінка – це один з аспектів мови, у якому виражається взаємодія дійсності й людини (Арутюнова, 1998, с. 15). Узагальнений огляд вітчизняних лінгвістичних праць, у яких студійовано лінгвістичну категорію оцінки, здійснила І. Буяр. Дослідниця зауважила різноаспектність і багатоплановість оцінки, що зумовлено її потрактуванням у працях науковців як логіко-семантичної, мовностилістичної, семантико-прагматичної, функціонально-граматичної категорії (Буяр, 2009, с. 48). Вплив оцінки на учасників комунікації

зумовлений специфікою ціннісного сприйняття довкілля. С. Хідекель і Г. Кошель дефінують оцінку як «суспільно закріплене ставлення носіїв мови (гарний – поганий, добре – погано) до позамовного об'єкта й до фактів мови та мовлення» (Хидекель, Кошель, 1983, с. 11).

Виклад основного змісту. Для дослідження релігійного тексту визначальним є вибір об'єкта оцінки. Як свідчить аналізований матеріал, у текстах релігійних ЗМІ оцінці передусім підпадають поняття, пов'язані з релігійною свідомістю:

- **щирість і глибина віри:** *Тільки земним жертвним життям, глибокою вірою можна заслужити Царства Божого* (ВВ, 2019, № 11, с. 1);

- **відповідність світоглядних переконань релігійним уявленням:** *Тому ми і повинні докласти якнайбільше зусиль, аби спочатку виховати повноцінну людину, свідому в основах віри і стійку в своїх традиціях та культурі, переконує митрополит Михаїл* (ВВ, 2019, № 10, с. 2); *Проте разом з ними ростуть і ширяться також пороки, як-от: споживацтво, ідолопоклонство, гординя, владолюбство та ін., що загрожують існуванню людства* (Місіонар 2021, 3, с. 18);

- **вчинки людини,** які оцінюють з позицій християнського вчення: *Під час проповіді архієрей говорив про щирість наших діянь* (ВВ, 2020, № 1); *Людина велика у своїх вчинках, якщо вчинки базуються на любові. Душа наповнюється цією любов'ю, коли один одному приносимо користь* (ВВ, 2020, № 2, с. 5).

У текстах релігійних ЗМІ чимало публікацій присвячено конкретним особистостям, сучасникам, які здійснили якісь благородні вчинки, наприклад: *Він – добрий приклад милосердя і щедрості Небесного Отця* (ВВ, 2020, № 1, с. 6). Позитивне оцінювання особи загалом та її вчинків має на меті спонукати адресатів наслідувати їхні дії.

Оцінка політичної ситуації. У текстах релігійних ЗМІ автори дописів часто торкаються секуляризованих, проте актуальних суспільних проблем. Вони в повідомленнях інформують читачів про важливі події, які відбуваються в житті громади, країни тощо та висловлюють їм оцінку з позицій християнського світогляду. Виражаючи власне ставлення до політичних питань, автори публікацій мають на меті сформувати ціннісні орієнтації читачів: *Ми маємо визначитися, що для нас означає війна і мир, якщо мир, то на яких умовах. Ми не просто за мир, а за перемогу. Мир – поняття відносне. Можна мирно стояти на колінах і бути рабами усе життя. Ми проти такого розуміння миру. Ми – за перемогу і мирні рівноправні стосунки між державами* (ВВ, 2020, № 1, с. 1).

Далі розглянемо, якими мовними засобами виражають оцінку в текстах релігійних ЗМІ. Реалізація оцінки відбувається передусім на лексичному рівні. Значну продуктивність виявляють прикметники, їхня багатозначність та абстрагованість створюють передумови для широкого використання цього лексико-граматичного класу слів, щоб

виразити суб'єктивну чи об'єктивну оцінку: *Сьогоднішні випробування, на жаль, проявили і не кращі риси християнського характеру. Замість співчутливості до того, хто захворів, ми могли ближнього закидати бруківкою. Це той недобрий вчинок, який свідчить, якими можемо бути* (ВВ, 2021, № 4, с. 1); *Черпайте мудрість з добрих прикладів і дбайте про себе по-християнськи* (Місіонар, 2021, № 4, с. 3); *Те, що нині модне серед юних, є шкідливим і навіть згубним і гріховним. Молодь не завжди розуміє, що це хибна мода. Якщо, наприклад, щось «модне» зробити зі своїм тілом, то це може залишитися назавжди* (ВВ, 2020, № 1, с. 2); *Вітаючи вас цими словами, хочу сповістити добру, радісну новину, що: «Сьогодні народився вам у місті Давидовім Спаситель, він же Христос»* (Місіонар, 2021, № 1, с. 5).

Чимало таких атрибутів утворюють опозиційну пару з добрий – недобрий (поганий, злий); справжній – несправжній, оманливий: *Насамперед потрібно наповнити своє серце справжньою радістю від народження Ісуса, зміцнювати віру* (ВВ, 2020, № 1, с. 2).

Низка атрибутів, властивих релігійному дискурсу, має усталені позитивно марковані значення, наприклад, **благословенний, благочестивий, праведний, смиренний**: *У плідотворній праці, благословенній Творцем, – уся краса людини* (ВВ, 2020, № 3, с. 3); *Його виховання було позначено глибокою духовністю благочестивої сім'ї* (ВВ, 2020, № 1, с. 2); *Праведна людина розуміє, що зцілити, виправити серце самотужки їй не до снаги, тому всю надію покладає на Господа* (Місіонар, 2020, № 6 – 7, с. 12).

Досліджуючи засоби вираження оцінки на матеріалі різних мов, Е. Вольф зазначає, що в більшості переважають іменники, які виражають негативну оцінку (Вольф, 1985, с. 122), подібні зауваження висловлює і Т. Космеда, коментуючи, що негативні сторони буття сприймаються людиною набагато гостріше, ніж позитивні чинники, що сприяють комфорту та розглядаються як природні, нормальні, а тому й менш емоціогенні (Космеда, 2000, с. 29). Однак зауважимо, що в релігійних текстах не спостерігаємо такої чітко вираженої асиметрії в бік негативно оцінних реалій. Автори публікацій мають настанову дати адресатові взірці правильного християнського життя, тому мовна фіксація позитивно оцінних феноменів посідає в них вагоме місце. Звичним для релігійного тексту є поєднання в одному контексті лексичних одиниць, що позначають позитивні й негативні реалії, що загалом відображають усталену для релігійного дискурсу поляризацію «добро» – «зло»: *До спадщини нашої віри не належать такі слова, як «підданство», «рабство», «васальство», радше – «завіт», «дружба», «обітниця», «співпричастя», «близькість»* (Місіонар, 2020, № 6 – 7, с. 8). У наведеному контексті шляхом висловлення неприйняття названих негативних реалій автор прагне вплинути на адресата й утвердити його в християнській вірі.

Негативна оцінка реаліям, позначеним іменниками, відбувається через порівняння з іншими, які об'єктивно є негативними: *Байдужість, егоїзм і самолюбство вбивають людей набагато більше, ніж голод, війни і конфлікти* (Дзюрах, Причина страждань...).

У релігійному дискурсі стійкі оцінні стереотипи закріплено за лексемами *грішник* і *праведник*, наприклад: *Тоді як людина схильна поставити знак дорівнює між грішником і гріхом, закриваючи перед ним усякий шлях до виходу, Небесний Отець послав у світ Свого Сина, щоб відкрити всім шлях спасіння* (Місіонар, 2020, № 6 – 7, с. 15).

Негативну оцінку реаліям виражають за допомогою лексем, які позначають відповідні емоції, відчуття, як-от *сум*, *страх*, або тілесні ушкодження *рана*: *Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій із сумом констатує, що в Україні існує проблема домашнього насильства, яка стосується також і релігійних спільнот та християнських родин* (Місіонар, 2021, № 1, с. 17); *Наше розділення є великою раною, що потребує загоєння, насамперед через Боже милосердя, а відтак через старання взаємно пізнавати, поважати одні одних і свідчити разом Євангеліє* (Місіонар, 2019, № 1, с. 11); *Світ забобонів – це постійний страх і пекло в душі* (ВВ, 2021, № 1, с. 3).

Засобом вираження негативної оцінки діям, вчинкам є конструкції, які несуть повідомлення про заборону, неприпустимість дії. Передусім таку роль виконують предикати із запереченням: *А якщо уже згрішив, то не живи з плямами гріха, кайся і працюй над собою*. (ВВ, 2019, № 12, с. 6); *«Не віддавайте своїх дітей у руки техніки!»* – закликає високопреосвящений. Краще *«розкажіть їм про свою істину, які цінності ви сповідуєте»*. Бо в першу чергу нам потрібна людина, а потім уже фахівець, науковець чи хтось інший (ВВ, 2019, № 10, с. 2); Тому в цей час живімо в любові один до одного, *не можна розпалювати ворожнечу та сваритись* із ближніми (ВВ, 2020, № 3, с. 3).

До наступної групи віднесемо предикати, які містять у семантичній структурі значення «заборони, перестороги, спротиву, зречення, припинення, дистанціювання»: *Опирайся* визначенню успіху, яке пропонує суспільство. Воно завжди буде помилковим і ніколи не дасть тобі бажаної повноти (CREDO: <https://credo.pro/2021/09/299735>); *Опирайся* помилковій думці, що більше грошей зробить тебе щасливішим. Ця гонитва лише перетворить тебе на раба (CREDO: <https://credo.pro/2021/09/2997350>); Опирайся *натхненій пеклом думці*, що проблема – в усіх інших. Почни з людини в дзеркалі, і працюй над тим, щоб побачити добро в інших (CREDO: <https://credo.pro/2021/09/299735>). Оцінка може здійснюватися за допомогою лексеми із загальним переносним значенням «позбавитись чогось», наприклад, *очистити, вимести*: *Але за цими клопатами не забудьмо очистити серця, вимести з них ненависть й образи, відчинити двері любові для всіх людей. Тільки тоді пізнаємо істинну радість, відчуємо дух свята* (Місіонар, 2021, № 1, с. 3). Виразниками

негативної оцінки є дієслова зі значенням «помилятися, шкодувати»: *Тому й помиляємось так часто: нездатні адекватно оцінити реальність, живемо ілюзіями, до тверезих думок не прислухаємося, а всілякі нісенітниці сприймаємо надто серйозно* (Місіонар, 2020, № 2, с. 8); *Ми часто зопалу говоримо таке, про що пізніше шкодуємо* (Місіонар, 2020, № 2, с. 9); *Є батьківські сценарії, що шкодять дітям та обмежують їхнє майбутнє* (CREDO: <https://credo.pro/2021/09/300547>).

У наведених нижче прикладах спостерігаємо прагматичну орієнтацію на правильний вибір, лінгвальними виразниками опозиції «добро – зло» стають контекстуальні антоніми **перестаньмо – збираймо**: *Тому скористаймося цим шансом, перестаньмо догоджати тілесним пожадливістям, творити та служити тілесним кумирам, ідолам. Збираймо духовні, нетлінні скарби на небесах, щоб як пройнуть тимчасові дні нашого земного життя, прийняли нас в оселі вічні, туди, де й були наші скарби та наші серця* (ВВ, 2020, № 5, с. 4); **довіряти – зректися**: *Господнє Слово вчить нас в ситуаціях загрози, небезпеки кризи, яку досвідчуємо самі чи бачимо навколо себе, двох речей: беззастережно довіряти Богові як нашому Отцеві, Який піклується про нас і не бажає нашого страждання. А друге – це зректися егоїзму* (Дзюрах, Причина страждань). Водночас засобом позитивної оцінки є спонування до певних дій, висловлені в різноманітних формах: дієсловами наказового способу: *Зігріймо теплом своїх сердець тих, хто сьогодні страждає, переживає труднощі* (Місіонар, 2021, № 3, с. 3); предикатами, до структури яких входять лексичні одиниці **треба, потрібно**: *Митрополит Луцький і Волинський Михайл зазначив, що потрібно робити добро, наслідуючи угодників Божих* (ВВ, 2017, № 1, с. 7); *За словами високопреосвященного, треба спішити робити добро і тоді ми будемо послідовниками святого Миколая* (ВВ, 2017, № 2, с. 2).

Ще одним засобом реалізації аксіологічної характеристики є метафори й порівняння. Усталеним для релігійного дискурсу є негативна оцінка гріха, висловлена через асоціації з болотом: *Без сумніву, для кожного з нас і для людства в цілому настав момент істини. Очевидно, що справа духовної деградації та занурення в болото тотальної гріховності мешканців нашої планети зайшла занадто далеко* (ВВ, 2020, № 5, с. 4); *Вони пізнали повне дно і те, що їх звідти підняв Христос. Він їх визволив, поблагословив і пустив у світ. Більше вони не хочуть загрузати в багні гріха* (CREDO, <https://credo.pro/2021/09/300511>).

Оцінка як засіб формування християнських норм поведінки може вербалізуватися за допомогою паремій і стійких сполучень, оцінне значення яких є стереотипним і закріпленим у мовній картині світу: *Для нас таким ангелом-благовісником є свята Церква. Слухаймо її, а не нашіптувань лукавих лжепроповідників і «вовків в овечих шкурах», які намагаються звести людей з правдивої дороги спасіння різними ідеологіями та підступами* (Приріз: «У кого ми...»). У наведеному далі контексті автор прагне переконати адресатів,

апелюючи до істин, закріплених народним досвідом: *Традиційний для нашого вуха термін має не тільки приємно-солодкий зміст – інколи це слово несе в собі гірке та ще й ганебне наповнення. Народне прислів'я гласить: «Якщо добре працюватимеш, честь і славу матимеш». Інше ж – «Ганебної слави повні халяви». Наші пращури користувалися визначенням слави для різко контрастних випадків життя. «Який Сава – така й слава», «Добра слава лежить, а погана біжить». Людина як господар власної долі завжди мала вибір обрати правильний шлях, який вів до слави або ж до неслави (ВВ, 2020, № 4, с. 8); Так, учні попервах хотіли керуватися принципом «своя сорочка ближча до тіла», суттю якого, очевидно, не є любов, а *егоїзм і самолюбство* (Дзюрах, Причина страждань).*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінка в текстах релігійних ЗМІ є мовним засобом вираження прагматичної орієнтації на формування християнських моральних якостей і має значною мірою закріплені оцінні стереотипи. Проаналізовані тексти релігійної періодики засвідчують розмаїття мовних механізмів творення оцінки та засобів її вираження. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні прагматики мовних одиниць та мовних стратегій релігійного дискурсу на матеріалі текстів релігійних ЗМІ.

Джерела та їхні скорочення

- ВВ – Волинські єпархіальні відомості. Офіційне друковане видання Волинської єпархії Православної Церкви України. 2015 – 2020.
- Дзюрах, Причина страждань... <https://synod.ugcc.ua/data/prychynastrazhdan-i-zokrema-golodu-u-sviti-ne-v-braku-resursiv-a-u-brakulyubovi-v-lyudskiyh-sertsyah-vladyka-bogdan-dzyurah-6648>
- Місіонар – Місіонар. Український католицький часопис. Львів. 2015 – 2021.
- Приріз, У кого ми... <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-yaroslav-pryriz-ukogo-my-shche-zdatni-pobachyty-tsyu-legkist-bagatstvo-i-povnotu-hrystyuyanskoy-viry-yak-ne-v-nashoy-nebesnoy-materi-6625>
- CREDO – CREDO. Загальноукраїнський католицький суспільно-релігійний інтернет-часопис. <https://credo.pro/>

Література

- Арутюнова, Н. Д. (1998). Типы языковых значений: оценка, событие, факт. Москва : Наука, 341 с.
- Буяр, І. Є. (2009). Лінгвістична категорія оцінки: оцінювання досягнутого у вітчизняній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. № 11. С. 145 – 149.
- Вольф, Е. М. (1985). Функциональная семантика оценки. Москва : Наука, 232 с.
- Денисюк, В. В. (2018). Релігійний дискурс у контексті розвитку

- фразеологічного фонду української мови XVII століття (на матеріалі трактату «Мир з Богом чоловіку» Інокентія Гізеля). *Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте-V*: сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова. С. 114 – 120.
- Денисюк, В. В. (2012). Фразеологія проповідей Антонія Радивиловського. *Studia Slavica Hung.* Vol. 57 (2). С. 333 – 355.
- Зелінська, О. (2019). Морфологічні засоби персвазії в пастирських посланнях Андрея Шептицького. *Мовознавчий вісник*. Черкаси, № 27. С. 50 – 56.
- Зелінська, О. (2020). Прагматика займенників і дієслів у проповідницькому дискурсі А. Шептицького. *Людина в мові і тексті*. Умань : Візаві. С. 21 – 37.
- Карасик, В. И. (2000). Религиозный дискурс. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград : Перемена. С. 5 – 19.
- Космеда, Т. А. (2000). Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 350 с.
- Левко, О. В. (2018). Маніпулятивні прийоми в українському релігійному медіадискурсі. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. № 35. С. 44 – 55.
- Левко, О. (2020). Прецедентні одиниці як засоби маніпуляції в українському релігійному медіадискурсі: психолінгвістичний вимір. *Психолінгвістика*. № 28. С. 99 – 127.
- Мусієнко, Ю. Д. (2017). Релігійні православні журнали як складові документаційного забезпечення діяльності релігійних організацій. *Вісник ХДАК*. № 51. С. 133 – 144.
- Петришина, О. (2019). Дискурсні параметри сучасної української проповіді. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер. : Філологічні науки. № 175. С. 337 – 342.
- Петрушкевич, М. (2017). Нові медіа та можливості діалогізму у середовищі масової релігійної комунікації. *Вісник Черкаського університету*. Сер. : філософія. № 2. С. 24 – 32.
- Петрушкевич, М. (2016). Особливості конструювання масової релігійної комунікації: релігійне радіо. *Наукові записки*. Сер. «Філософія». № 19. С. 16 – 21.
- Скленар, І. М. (2008). Сучасна релігійна преса України: типологія, характеристика, доміанти : автореф. дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : спец. 27.00.04 – теорія та історія журналістики. К., 16 с.
- Хидекель, С. С. & Кошель, Г. Г. (1983). Природа и характер языковых оценок. *Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака*. Воронеж. С. 11 – 16.

- Шатілова, О. (2017). Оцінність як категорія текстів в українських засобах масової комунікації. *Філологічні студії*. № 8. С. 74 – 77.
- Шатілова, О. С. (2016). Оцінність як інтенційна категорія публіцистичного тексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. № 20. Т. 1. С. 48 – 50.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2021 р.

Прийнято до друку 18.11.2021 р.

Рецензент – канд. філол. наук, доц. Лєснава В. В.